

*Я. В. ЛИТВИНЕНКО, канд. екон. наук, доц.
(Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ)*

ВПЛИВ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ НА ФІНАНСОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ

Наукові праці МАУП, 2003, вип. 8, с. 185–187

Податкова система є невіддільною складовою загального фінансового ринку держави та її фінансової політики, яка має підпорядкований характер і спрямована на здійснення фінансової політики країни. Загалом податкова система є системою відносин, що складаються між державою та платниками податків, а також стратегією їх дій у різних економічних умовах. Крім того, по суті податки є основним стабільним джерелом наповнення державного бюджету країни.

Податкова система в усіх країнах світу постійно змінюється, удосконалюється. Розглянемо основні напрямки вдосконалення податкової системи в Україні:

1. Однією з основних складових податкової політики держави є її законодавча база. На жаль, в Україні вона має суттєві недоліки. Стягнення більшості податкових платежів у країні здійснюється на основі не законів України, а законодавчих та підзаконних актів (наприклад, законодавчим документом з акцизного збору є Декрет Кабінету Міністрів України). Окремі, навіть нормативні документи дуже застарілі й не відповідають сучасним вимогам (наприклад, законодавчий акт про стягнення прибуткового податку з громадян). Чинні законодавчі документи мають нестабільний характер, у них вноситься дуже багато змін та доповнень, а в окремих випадках — зміни на вже зроблені зміни та доповнення (наприклад, закони України “Про оподаткування прибутку підприємств” та “Про податок на додану вартість”).

2. Недолік чинних законів України про податки полягає в їх неконкретності, незваженості окремих положень, що призводить до частих змін окремих положень законодавчих документів, а іноді й цілих розділів. Важливим елементом за-

конодавчої бази є також нормативи й інші підзаконні документи — методики, інструкції по розрахунку платежів тощо. Проте часто вони суперечать чинному законодавству. За змістом ці документи складні, не мають чіткої визначеності щодо порядку розрахунку податків та інших обов'язкових платежів (наприклад, у Законі України «Про зміни та доповнення до Закону України “Про оподаткування прибутку підприємств”», який був прийнятий у 1997 р., не визначаються особливості терміна “валовий дохід” залежно від галузі національної економіки, не чітко окреслено склад витрат, що включаються до валових; складне й нечітке визначення методів нарахування амортизаційних відрахувань тощо). Нечітка визначеність окремих положень більшості законів призводить до різних трактувань їх як з боку державних податкових органів, так і з боку платників податків, а це спричинюється до порушень з обох боків і виникнення скарг і звернень до різних судових органів. Тому вдосконалення законодавчої та нормативної бази є одним з основних напрямків удосконалення податкової політики на рівні держави.

3. Потребує вдосконалення й безпосередньо податкова система. Окремі політики вважають, що необхідно зменшити кількість податкових платежів у державу і відмінити такі податки, як ПДВ та ін. Але при цьому потрібно урахувувати зміни, які внаслідок цього відбудуться у фінансовому стані держави. Наприклад, обсяг ПДВ у загальному бюджеті України становить майже 26 % і його скасування необхідно компенсувати за рахунок інших надходжень у бюджет, що по суті проблематично. Насамперед цей напрям повинен бути пов'язаний зі встановленням обґрунтованих економічних ставок оподаткування. Для

підприємств ефект буде тоді, коли ставки стануть стабільними на деякий час, для того щоб мати змогу розробити власну податкову політику. Нині таке вдосконалення податкової системи відбувається в Україні. Проте воно водночас не повинно привести до зменшення надходження коштів до державного бюджету. Тому для розв'язання цієї проблеми можна скористатись досвідом інших країн, наприклад США, де діє багато податків, але ставки оподаткування низькі. З одного боку, це складає у платників враження незначності податків у їх доході, а з іншого боку, за рахунок того, що їх багато, велика їх сума збирається в масштабах держави загалом. Отже, цю проблему можна розв'язати кількома шляхами, але головним повинно бути дотримання стабільності податкової системи, а збільшення кількості податків може бути як випадок (наприклад, у деяких державах новий податок може бути введений тільки після проведення референдуму або опитування населення країни). На жаль, в Україні окремі податкові платежі вводились і починали діяти навіть з попереднього періоду.

4. Велике значення при розробці податкової системи мають пільги за податками. За деякими податками та обов'язковими платежами існує багато пільг (наприклад, щодо ПДВ, податку на прибуток), а за окремими з них встановлено невелику кількість податків. По суті пільги є частиною податкової політики держави. Вони дають змогу стимулювати розвиток як окремих сфер діяльності, так і окремих виробників. Але найефективнішим і найважливішим є надання можливості платнику податку самостійно вибирати систему сплати податку (як, наприклад, можливість вибору платником прибуткового податку різних варіантів оплати у США). Частково це здійснюється і в Україні, коли підприємці можуть вибрати звичайну систему сплати всіх податків чи спрощену систему бухгалтерського обліку і сплати фіксованого податку або вибрати різні ставки оподаткування (6 та 10 %) за єдиним податком. Проте поки що це не дістало великого поширення.

5. Ефективність дії податкової системи держави залежить також від підвищення культури платників податків. У більшості країн світу перед платником податку не стає питання сплачувати податки чи не сплачувати. Кожний громадянин країни або юридична особа повинні виконувати зобов'язання платника податків. Тому коли підприємство розробляє податкову політику, то за основну мету береться зменшення розміру податкових платежів у межах чинного законодавства. Загалом податки мають примусовий характер, проте їх потрібно вва-

жати водночас оплатою послуг, які повинні надаватись державою платнику. На жаль, в Україні окремі підприємства своєю метою ставлять взагалі не сплачувати деякі або всі податки.

6. У процесі вдосконалення податкової системи особливу увагу потрібно звернути на стимулюючу функцію податків. Насамперед це стосується стимулювання збільшення обсягів виробництва окремих видів виробів через зниження ставок оподаткування та сплати податку на них, а в окремих випадках доцільно взагалі звільнити такі вироби від сплати податків. Стимулюватись через податкову систему можуть і різні напрямки діяльності підприємства, особливо коли держава має інтерес у виробництві певного продукту або наданні певного виду послуг чи виконанні окремих робіт. Особливе значення має стимулювання розвитку науково-технічного прогресу, зокрема через введення прискореної амортизації або встановлення високих норм амортизації на обладнання (як, наприклад, в Естонії, де норми амортизації практично на всі види обладнання становлять 40 % річних, а на будівлі — 8 %).

7. Україна, як і інші держави, перебуває на етапі переходу до розвиненої ринкової економіки, і тому для неї дуже актуальною проблемою стає залучення іноземних інвестицій. Вирішення цієї проблеми залежить насамперед від чинної законодавчої бази. Будь-якому інвестору, який бажає вкласти кошти в економіку України, повинні бути гарантовані недоторканність внесків, їх повернення й отримання відповідних прибутків. Останнє може бути здійснено шляхом надання пільг, звільнення від сплати податків на отримувані прибутки взагалі або протягом деякого періоду. Іншими словами, потрібно створити такі умови для іноземного інвестора, щоб він бажав ввезти власні кошти на територію України.

8. Особливе значення мають порядок і правила стягнення податків. Основною їх рисою повинна бути стабільність умов розрахунку податків і строків їх стягнення протягом фінансового року.

9. Поки що невирішеною проблемою для України залишається подвійне оподаткування. Це стосується таких відрахувань, як обов'язкове пенсійне страхування, страхування на випадок безробіття тощо. Це стосується також подвійного оподаткування на міждержавному рівні.

Отже, доходимо висновку, що податкова система України не є найжорстокішою порівняно з податковими системами інших держав (хоча у світі існують держави зі значно меншою кількістю податків і набагато меншими ставками оподатку-

вання як юридичних, так і фізичних осіб). Податкову систему України потрібно удосконалити за розглянутими напрямками, і насамперед потребує вдосконалення податкове законодавство.

Необхідно також урахувати, що для території України характерні різні природні умови, ступені розвитку промисловості, сільського господарства тощо. Податкова система дає змогу зробити їх економічно рівноважними або наблизитись до цього. Загалом вирішення зазначених важливих проблем уможливить підвищення ефективності податкової політики України.

Література

1. Закон України "Про систему оподаткування" із змінами та доповненнями від 18 лютого 1997 р., № 77/97-ВР // *Голос України*. — 1997. — 25 берез. (№ 52).
2. *Гриджина М. В., Вдовиченко М. И., Калина А. В.* Налоговая система Украины: Учеб. пособие. — К.: МАУП, 2000. — 128 с.
3. *Податкова система України // 36. законодавчих актів із змінами та допов.* — Харків: Торант, 2000. — 464 с.